Türkiye Siyaset Bilimi Dergisi
Yıl:2019 Cilt:2 Sayı:2
Sayfa/Page:25-46
Turkish Journal of Political Science
Year:2019 Volüme:2 Issue:2

Makale Gönderim Tarihi: 02/10/2019 Makale Kabul Tarihi: 22/10/2019

KÜRESELLEŞMENİN POLİTİK MEKÂNA ETKİSİ: NEO-MARKSİST BAKIŞ AÇISI ÜZERİNDEN BİR DEĞERLENDİRME[1]

İrem Ece AKPINAR* †

Öz

Mekân kavramı geçmişten günümüze iktidarların mücadele alanlarını da ifade eden bir kavram olmuştur. Mekânda meydana gelen sosyal, ekonomik, kültürel yapı, siyasi coğrafya ile yeniden şekillenmektedir. Mekânlar, tarihsel süreçler arasında bağlantılar kuran, geçmişin izlerini taşıyan ve ideolojik düşünceleri içinde barındırarak iktidarın izlerini yansıtan simgelerdir. Küreselleşmeyle beraber ideolojilerin yeniden şekillenmesi, mekân içinde iktidarın gücünde değişimlere yol açmaktadır. Küreselleşme, mekânı yeniden kurgulayarak ekonomik-politik mekân üzerinde yeni dinamikler oluşturmaktadır. Bu bağlamda çalışmanın kurumsal çerçevesi temelde David Harvey'in "mekânsal farklılaşma kuramı" üzerinde kurgulanmış, ancak Lefebvre ve Castells'in teorilerinden de faydalanılmıştır. Çalışmanın amacı, küreselleşme sürecinin etki alanlarından biri olan mekân kavramının, değişen anlamı ve niteliğini incelemektir.

***Anahtar Kelimeler**: Kent, Mekân, Küreselleşme, Kentleşme, Zaman-Mekân ilişkisi, Kent Mekânı.*

THE EFFECT OF GLOBALIZATION ON POLİTİCAL SPACE: AN EVALUATION FROM THE NEO-MARXIST PERSPECTIVE

Abstract

The concept of space has been a concept expressing the fields of struggle of the governments from past to present. The social, economic and cultural structure that occurs in the space is reshaped by political geography. Spaces are symbols that make connections between historical processes, reflect the traces of the past, and reflect the traces of power by incorporating ideological ideas. The reshaping of

1 Bu makale, Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünde Dr. Öğr. Üyesi Emre Baysoy danışmanlığında İrem Ece Akpmar tarafından yazılan "Küreselleşme, Politik Mekân ve İktidar: Alternatif Bir Jeopolitik Değerlendirme" isimli yüksek lisans tezinden yararlanılarak hazırlanmıştır.

† Bilim Uzmanı, i.ece.akpinar@gmail.com, orcid, org/0000-0001-5302-2893.

ideologies with globalization leads to changes in the power of government within space. Globalization is creating new dynamics on economic-political space by reconstructing space. In this context, the institutionalframework of the study is mainly based on David Harvey's spatial differentiation theory. However, the theories of Lefebvre and Castells were also utilized. The aim of the study is to examine the changing meaning and quality of the concept of space, which is one of the domains of the globalization process.

Keywords: *City, Space, Globalization, Urbanization, Time-Space Relationship, City Space.*

Giriş

Mekânı anlamamız için mekânın dilini, tarihsel geçmişini anlamamız ve değerlendirmemiz gerekmektedir. Bu açıdan mekân kavramı aslında geçmişten günümüze iktidarların üzerinde egemenlik kurdukları, ideolojilerini yansıttıkları ve stratejiler geliştirdikleri olgulardan biridir (Öztürk, 2012: 29).

Küreselleşme süreciyle iletişim ve bilgi teknolojilerinin hız kazanması tarihsel süreç içerisindeki farklı algıların yaşanmasına neden olmuştur. Küreselleşmenin ortaya çıkardığı yeni anlam ve kavrayışlarla mekân yeni bir dönüşüm sürecine girmiştir. Bu bağlamda küreselleşme, mekân -insan, kentsel mekân, siyasi coğrafya arasında bağlantısal bir ilişki bulunmaktadır. Bu nedenle içerisinde korku, oyun, kozmoloji, rüyalar, öfke, parçacık fiziği, sermaye, jeopolitik gerginlik, umut, hafıza ya da ekolojik etkileşimleri barındırmaktadır.

Küreselleşme süreciyle beraber ülke sınırlarının önemini yitirmesi mekânın yeniden şekillenmeye başlaması, ülkeler arasında bloklaşmaların oluşumu tartışılmaktadır. Aynı zamanda sürecin ekonomik olarak bütünleşmeye yol açtığı düşünülmektedir (Göngen, 2013: 120). David Harvey ise sermaye birikim sürecinde mekânı, yeniden örgütlenme modeli oluşturma aracı olarakkavramsallaştırmaktadır(Harvey, 1985: 55).

Mekân kavramı sadece "fiziksel" bir üretim aracı olmanın dışında "zihinsel ve "sosyal" boyutları da içine almaktadır. Böylece mekân kavramının iktidarın gücünü kullandığı, siyasi olaylara neden olan dinamik bir yapı olduğu düşünülebilmektedir. Küreselleşmeyle birlikte mekân ulusal sınırlar üzerinde yeniden şekillenerek iktidarların ideolojik tutumlarım yansıtmaktadır. Mekân üretim ilişkileri içinde incelendiğinde, mekânın iktidarın gündelik hayat üzerinde kurmaya çalıştığı hegemonyanın bir hedefi olduğu da ileri sürülebilir.

Elbette mekân ve birey arasındaki ilişki her zaman karşılıklı bir bütünü oluşturmaktadır. Mekânın kendi dinamikleri ile bireylerin sosyal yaşamı birbirlerinden etkilenmektedir. Bu yönüyle bireylerin kendi eylemleri de mekânın yeniden üretilmesini sağlamaktadır. Bireyler doğrudan veya dolaylı olarak hakları için mücadele etmektedirler. Küreselleşen dünyada kapitalizmin, mekânı sermaye birikim süreci vasıtasıyla yeniden şekillendirmesi ve teknolojik gelişmelerle birlikte meydana gelen üretimin yarattığı artı-değerin dünyanın her yerinde ulaşılabilir olması mekân kavramını gündeme sıkça getirmektedir. Bu anlamda mekân ekonomi-politik kavram olarak tanımlanmanın dışında, sosyal olguları da içine alan insan tarafından üretilmiş bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır.

1. Küreselleşme Kavramı

Küreselleşme, son yirmi yıl içerisinde, hem uluslararası politika ve diplomasi alanında hem de bu alana ait akademik çalışmalarda en çok kullanılan terimlerin başında gelmektedir. Kimilerine göre küreselleşme kavramı kültürel bir olguyken; kimilerine göre sosyolojik, ekonomik bir boyutu ifade eden ekonomik bir süreçtir (Sönmezoğlu, v.d., 2011: 70). Bugünün dünyasını anlamak ve tanımlamak için en önemli değişkenlerin başında küreselleşme kavramı gelmektedir. Küreselleşme olgusunun yeni bir kavram olup olmadığı sorusunun cevabı küreselleşme olgusuna hangi açılardan baktığımızla ilgilidir.

İlk olarak, küreselleşme tanımlanması 1944 yılında Merriem Webster's Dictionary tarafından kullanılmıştır (Bülbül, 2005: 110; aktaran Urmetzer, 1999: 49- vd). 1944'te Reiser ve Davies "Gezegen Demokrasisi: Bilimsel Hümanizm ve Uygulamalı Anlamı" isimli kitapta küreselleşme sözcüğünü ekonomik olarak ele almışlardır (Scholte, 1997: 14'ten aktaran Günsoy, 2006: 7). 1962 yılında küreselleşme kavramı Oxford English Dictionary'de kullanılmaya başlanmıştır. 1833 yılında İngiliz İktisatçı W. Foter, yazmış olduğu dergide küreselleşmeyi dünyadaki üretim ve dağıtımı olarak ele almıştır (Kıvılcım, 2013:221). Böylece küreselleşme kavramı o yıllarda ekonomik olarak tanımlanmıştır.

1962 yılında ilk kez Marshall McLuhan tarafından sosyal içerikli bir tanım yapılmıştır. "Global Köy" mefhumu ilk defa kullanılmıştır. Ayrıca McLuhan çalışmasında, kitle iletişim araçlarında meydana gelen hızlı dönüşümlerin zaman-mekân sınırlarını kaldırdığını savunmaktadır.

Küreselleşme kavramı İngilizcede global kelimesinin karşılığı olup,

bütünleşmeyi ifade etmektedir (Aydemirve Kaya, 2007: 261). Küreselleşme kavramının ortaya çıkışıyla ilgili tartışmalar günümüzde devam etmektedir. Özellikle son yıllarda küreselleşme kavramına yeni anlamlar yüklenmekte ve sürecin unsurlarına yönelik tanımlamalar yapılmaktadır.

Küreselleşme kelimesini incelersek, küresel evrenselliği, küre yerküreyi, küreselleşme de evrensel bir süreci kapsamaktadır (Bayar, 2006: 26). Yerküre bir topa benzetilirse; küreleşme sürecinde dünyanın merkezinin neresi olduğu sorusuyla karşılaşılacaktır. Bu bağlamda devletler merkeze sahip olabilmek için ekonomik, sosyal, siyasal alanlarda birbirleriyle güç savaşları yapmaktadırlar (Bayar, 2006:90). Kant da bu süreci, Dünya'nm şeklinin yer küre olmasından dolayı herkesin ortak malı olduğunun kabul edilmesi gerektiği şeklinde değerlendirmektedir (Harvey, 2015: 21). Bu anlamda dünyanın mekânsal yapısı aslında küreselleşme kavramıyla şekillenmektedir (Baysoy, 2016: 10). Küreselleşmenin bir bütünleşme olarak görülmesinin Kant'm nesnel tanımından ortaya çıktığını söyleyebiliriz (Harvey, 1994: 21).

Giddens zaman-mekân dönüşümünü küreselleşme süreciyle ele almaktadır. Küreselleşmeyi dünyada bütünleşme hareketlerinin kendi içindeki karmaşıklığının toplumlara yansıması olarak nitelemektedir (Giddens, 2010: 65). Dünyada devletlerarasmdaki rekabet artarken kapitalizmle beraber, sermaye ve emek gücünün de artmasıyla liberal politikalar güçlenmektedir (Keleş, 2015: 65). Küresel sermeyenin artmasıyla beraber merkez-çevre arasında güç savaşları başlayarak ekonomik, sosyal, kültürel alandan devletlerin dünya sistemine hâkim olma savaşı başlamıştır (Baysoy, 2016: 54). Bu bağlamda küreselleşme kavramı bir süreç değil, ulusal fenomen bir kavram olarak ortaya çıkmıştır (Giddens ve Christopher, 1998: 75-85). Görüldüğü üzere Giddens küreselleşme sürecini toplumsal etkileşim olarak tanımlarken, sürecin postmodemlik olarak tanımlanmasına da karşı çıkmaktadır (Giddens,2000:80).

Zaman ve mekân sıkışması da varlık ve yokluk birleşmesi sonucu ortaya çıkmıştır. Denebilir ki, zaman diliminde sahip olduğumuz ve etkilendiğimiz her şey küreselleşmenin bir sonucudur (Giddens, 2000: 50). Harvey, küreselleşme döngüsünde zaman-mekân dediğimiz kavramların temel olarak mekânda zaman yolculuğuna uğrayarak, sermayenin mekâna sabitlenmesi olarak yorumlamaktadır (Harvey, 1985: 45). Harvey, küreselleşmenin tarihsel süreçte içerisinde bir rejime dönüştüğünü ve kültürel, tarihsel, ekonomi-politik uygulamalar, sınıfsal mücadeleler ve güç dengelerinin

mekânı şekillendirerek yeni bir dönüşüm süreci ortaya çıkardığını savunmaktadır (Harvey, 2006: 21). Zaman ve mekânda meydana gelen algı değişimleri, "kıtalararası veya bölgelerarası ilişkilerin, güçlerin kullanımlarının" artması olarak karşımıza çıkmaktadır. Bir başka ifadeyle küreselleşme, "tek tipleşme algısının ortaya çıkması, insan davranışları ve özelliklerinin birbirine benzemesi" olarak ifade edilebilir. Küreselleşme kavramı çok yönlü ve çok boyutlu olmasından dolayı, sosyal bilimler alanında birçok farklı yaklaşımla karşımıza çıkmaktadır. Bu nedenle teorisyenler ve uygulamacılar arasında kesin bir tanımı yapılamamaktadır. Tüm bu karmaşıklığın yeni adına günümüzde küreselleşme denmektedir.

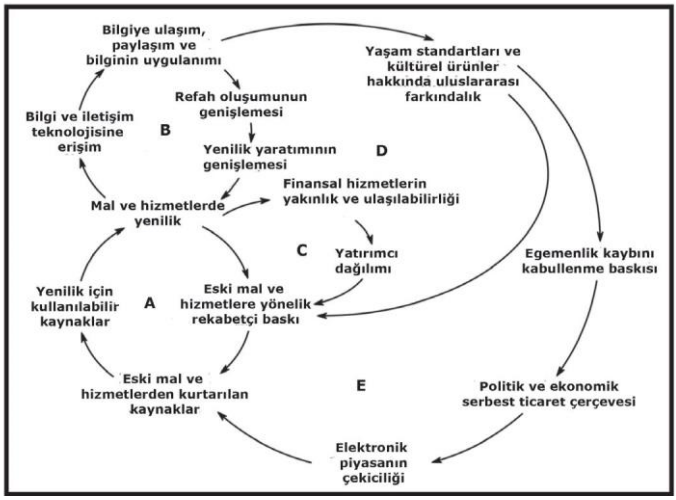
1.1. Küreselleşme ve Küreselleşme Döngüsü

Küreselleşme kavramını daha iyi analiz edebilmemiz için, küreselleşme döngüsünü anlamamız gerekmektedir. Manfred Steger, "Globalization: A Very Short Introduction" adlı kitabında küreselleşmeyi şu şekilde tanımlamaktadır:

> 2001 yılının sonlarında modem siyasi ve toplumsal teori lisans dersini anlatırken, dönemin karmaşıklığını öğrencilerin kendi aralarında sorguladıklarını gözlemledim. Dünya Ticaret Merkezi ve Pentagon'a yönelik meydana gelen terör saldırıları arasındaki bağlantıları öğrencilerim tam olarak kavrayamadı. Teknoloji dünyaya hızlı bir şekilde hâkim olurken, tüm yaşanılan sürecin bir adı olmalıydı. Öğrencilerime küreselleşmenin tartışmalı bir kavram olduğunu anlamaları gerektiğini ve bazen çelişkili toplumsal süreçlerin arkasında meydana gelen olayların asıl nedenlerinin küçümsenmemesi gerektiğini dile getirdim. Tüm bu olaylar medyada farklı tanımlamalara yol açıp, yaşanılan modernlik eylemleri kınansa da küreselleşme sürecinin karmaşıklığını gözlemlenemedi (Manfred,2009:24).

Tablo 1. Küreselleşme Döngüsü

Şekil 1.1:Küreselleşme Döngüsü

***Kaynak**: Georgantzas vd., 2009: 4.*

Küreselleşme döngüsünde mal ve hizmetlerde meydana gelen etkileşim, eski mal ve hizmetler üzerinde yeni rakipler oluşturmaktadır. Mal ve hizmetlerde meydana gelen değişim ve dönüşümler, bilgi ve iletişim teknolojileri ile hızla gelişmekte ve sınırların gelişmesine neden olmaktadır. Böylece yeni sınırlar ortaya çıkarak, sermaye ve bilgi, hizmet piyasasına yönelik bir baskı oluşturmaktadır. Sınırların gelişmesiyle birlikte, yaşam standartlarında değişimler meydana gelmektedir. Küreselleşme döngüsünde, çok uluslu şirketler ve entegrasyonlar ile ülkeler arasında rekabet artmaktadır. Dünya ekonomisinde uluslararası şirketlerin rekabet gücü hız kazanmaktadır.
Böylece rekabet gücünü kaybeden gelişmekte olan ülkeler ekonomilerini güçlendirmek için, çok uluslu şirketler ve entegrasyonlar kanalıyla küresel piyasalara dönüşmektedir.

Dünya ekonomisinde uluslararası şirketlerin rekabet gücü hız kazanmaktadır (İncekara ve Savrul, 2011). Friedman, küreselleşmeyi, serbest kapitalizmin bir ürünü olarak görürken, kapitalizmin gücünün her ülkeye yayılarak sistemi homojenleştirdiğini ve teknolojinin küreselleşmenin bir ürünü olduğunu savunmaktadır (Friedman, 1999: 85). Böylece küreselleşme kentsel mekânın içerisinde yöneten-yönetilen, sömüren-sömürülen çelişkilerini beraberinde getirerek gelir eşitsizliklerini arttırırken, kentlerde ki mekânsal ayrışmalar da giderek artmaktadır.

2. Mekân Kavramı

Mekân Kavramı TDK'ya göre; "yer, bulunan yer, ev, yurt, uzay" anlamlarına gelmektedir. Arapça bir kelime olan mekân kavramı "kevn" kökünden türemiş olup, Türkçede "yer, cisim, çevre" anlamında kullanılmaktadır (Göka, 2001: 9). Bu bağlamda mekânın içinde barındırdığı kavramlar mekânın sadece coğrafi açıdan ele almaktadır (Öztürk, 2012:12). Yaşadığımız dünyayı anlamak için, insanın mekânla olan ilişkisini anlamamız gerekmektedir.

Mekân kavramının tanımlanması antikçağa kadar gitmektedir. Antikçağ düşünürlerine baktığımızda, Parmenides, Atomcular, Platon, Aristoteles, Descartes, Kant ve çeşitli filozofların mekâna bakış açılarının farklı olduğunu görürüz. Pitagorascılar, mekânı felsefenin konusu olarak ele almaktadırlar. Pitagorascılara göre mekân, uzayda (sonsuz boşlukta) sınırlanan bir kavramdır. Arkütas, mekânı atmosfere benzetirken, var olan her şeyin mekânda olduğunu savunmaktadır. Hesidos'a göre mutlak bir olgu oluşurken; Parmedines mekânı mutlak bir yokluk olarak tanımlamaktadırlar. Farabi de Aristotates gibi mekân kavramın sonlu bir evren anlayışını yansıtmaktadır. "Varlık vardır, yokluk var değildir"i savunarak; mekânı aslında zihnimizde canlandırdığımız olgular olarak kabul etmektedir. Parmenides, yerküreyi sabit kabul ederek mekânı soyut olarak tanımlamaktadır. Demokritos, boşluk denilen kavramı mekân olarak tanımlarken, mekânın bir değişim gücünün olduğunu; içinde yaşadığımız yerkürede mekân olmadan aslında değişim ve dönüşünün gerçekleşemeyeceğini savunmaktadır.

Geçmişten günümüze kadar geçen sürede toplumda meydana gelen olaylar ve olgular mekân kavramının oluşmasına neden olmuştur. Mekân denildiğinde akla ilk gelen coğrafi sınırlar içinde bulunan yerdir. Mekân kavramı insanlar tarafından inşa edilmiş ve sosyal ilişkileri içinde bulunduran bir kavram olarak karşımıza çıkarken; "yer" olarak tanımlanabilmesi için bir durumu temsil etmesi gerekmektedir (Öztürk, 2012: 12). Yer ve mekân arasındaki ayrım Platon ile Aristoteles'in düşüncelerini ortaya çıkarmıştır. Platon mekânı; kokulu bir merheme benzetirken, mekânın şekil özelliklerine tâbi olmadığını ve istediğimiz şekle sokabileceğimizi savunmaktadır. Platon'un mekâna bakış açısına bazen de edilgenlik hâkim olmaktadır. Platon mekânı evren olarak kabul etmektedir. Mekânda boşluk olmadığını ve mekânı anlamanın kolay olmadığını savunmaktadır. Mekân soyut bir kavram olmakla birlikte evrendeki tüm cisimlerden farklı olarak oluş kavramının mekânın içinde gerçekleştirdiğini savunmaktadır (Waterfield, 2008 :55). Aristotales mekânı *kapsayanın hareketsiz*

ilk sınırı şeklinde tanımlarken, mekân kavramının evreni kapsadığını ve kuşatanın hareketsiz iç sınırı olduğunu savunmaktadır (Harvey, 2006: 55). Farabi de Aristotales gibi sonlu bir evren anlayışını savunmaktadır. İki filozof da boşluk, mekân, yer kavramlarının içinde yaşadığımız yerkürede bulunduğunu ve mekân kavramının dinamik bir alan olduğunu dile getirmektedirler. Kant mekânı insan zihninde ve algılarımızla oluşturduğumuz a priori bir olgu olarak değerlendirmektedir.

Cevizci (1999:590) de mekânının üç özelliği olduğunu söylemektedir. İlk olarak mekân bir kap ve haznedir. İkincisi mekânın aslında algılarımızla anlayabildiğimiz dışsal bir bağlantı olması, üçüncüsü ise mekânın görünüşünde insan zihindeki algılamaların öne çıkmasıdır. Cevizci, mekânı daha çok mimarlık alanında tanımlarken, mekân kavramının ekonomik, sosyal ve kültürel özelliklerinin toplumsal değişimlerle yeniden şekillenebileceğinden bahsetmemiştir.

Şengül (2009: 240-250) mekânın toplumsal süreçlerle şekillendiğini ve mekânın sosyal olguların gerçeklemesinde önemli bir rol oynadığını dile getirmektedir. Kentin, mekânın ekonomik, siyasal ve kültürel özelliklerini yansıttığını, mekân kavramının toplumsal yaşamdan bağımsız düşünülemeyeceğini savunmaktadır. Toplumda yaşanılan süreçler mekân ve sosyal olguların birbirinden ayrı düşünülmesine neden olurken, bunlar aslında birbirlerini etkileyen karmaşık bir süreçte karşılığını bulmaktadır. Mekân kavramı sosyal olgularla özgürleşebilen ve kendisini oluşturan nesneler üzerinde bir baskı etkisi oluşturan deneysel yapılardır. Şengül (2009: 240250) kapitalizmin mekânı soyutlaştırdığını savunmaktadır. Küreselleşme süreciyle beraber kapitalizmin benimsenmesi mekânın kolonileşmesine neden olmaktır. Bu açıdan mekânın stratejik konumu daha da artmakta ve mekân yeniden şekillenmektedir.

Mekân ve yer kavramları birbirlerinin yerine sıkça kullanılsa da mekân kavramı insanlarla olan iletişim sonucunda yer kavramını da kapsamaktadır. Şöyle ki; bir "yer" aslından göçle, savaşlarla ya da insanların temel ihtiyaçlarını karşılamak için keşif edildiğinde, kullanıldığında, işgal edildiğinde iletişim mekânı oluşturmaktadır. "Yer" kavramı durağan özellikler taşımaktadır ancak mekân insanlar tarafından iletişim gücüne sahip olunmasıyla süreklilik özelliği taşımaktadır (Öztürk, 2012: 17).

Küreselleşme süreciyle beraber "yerküre"de dinamiklerin hızlı bir şekilde

değişmesi ve yeni bir dönüşüm sürecine girilmesi aslında toplumsal hayatta yeni bir mekân düzenlemesine neden olmuştur. Bu süreçle beraber coğrafi sınırların eski önemini yitirmesi ve mekânın yeni bir dönüşüm sürecine girmesi, mekân kavramının yeniden tartışılmasına ve gündeme gelmesine neden olmuştur. Bu bağlamda mekânın farklı tanımları olmakla birlikte henüz tam bir tanımı küreselleşme kavramı gibi yapılamamaktadır. Çünkü mekân kavramı da değişim ve dönüşümlerle birlikte şekillenmektedir. Aynı zamanda toplumlann sosyo-politik ve sosyo-kültürel süreçlerini yansıtmaktadır (Yıldız & Alaeddinoğlu, 2015). Mekân sadece toplumsal ilişkilerin kozmopolitik oluş sürecini temsil etmemektedir. Mekân; insanların oluşturduğu fakat kozmik bakımdan yetersiz kalarak, ideolojilerle şekillenen reel politik bir kavramdır. Bu bağlamda 1960-70 sonrası eleştirel sosyal teoride paradigmatik değişimlerin yaşandığı dönemde 'mekânsal dönüş' olarak tanımlanan mekâna dönük ve mekânı ele alan önemli kuramsal çalışmalar D. Harvey, M. Castells ve H. Lefebvre'nin kuramsallaşmalanna dayanmaktadır.

3. Küreselleşme ve Mekân İlişkisi

Küreselleşme süreciyle beraber küresel toplum, küresel kültür, küreselleşmenin ekonomisi, yönetişim gibi birçok yeni kavram ortaya çıkmıştır. Küreselleşme karmaşık bir süreç olarak görülse de aslında devletler ve insanlar arasındaki ilişkinin anlam kazandığı bir süreçtir (Amin, 1997: 55).

Toplumsal olayları içine alan süreçte Weber "insan için dünya ne anlam taşımaktadır?" sorusuyla aslında toplumda yaşayan bireylerin önemine dikkat çekmektedir. Toplumsal olaylar ve mekânlar güçlü birer örgüt sistemini içinde barındırırken aynı zamanda, kültür yapısı kent ve kır üzerinde baskılar oluşturmakta, zorunlu bir benzeşmeye neden olmaktadır. Küreselleşmenin sosyo-kültürel boyutunda mekânlar kendi içlerinde oluşturmuş oldukları getirim sistemiyle toplumu etkilemekte ve biçimlendirmektedir.

Şengül (2009: 240-250) mekânın toplumsal süreçlerle şekillendiğini ve mekânın sosyal olguların gerçeklemesinde önemli bir rol oynadığını dile getirmektedir. Kentsel mekânın ekonomik, siyasal ve kültürel özelliklerini yansıttığını, mekân kavramının toplumsal yaşamdan bağımsız düşünülemeyeceğini savunmaktadır. Mekân kavramı sosyal olgularla özgürleşebilen ve kendisini oluşturan nesneler üzerinde bir baskı etkisi oluşturan deneysel yapıları ifade eder. Şengül (2009: 240-250) kapitalizmin mekânı

soyutlaştırdığını belirtmektedir. Kapitalizmin benimsenmesi mekânın kolonileşmesine neden olmaktadır. Bu açıdan mekânın stratejik konumu daha fazla artmakta ve mekân yeniden şekillenmektedir. Beşerî ve sosyal bilimlere geldiğimizde ise mekân kavramı soyut anlamlara doğru kaymaktadır.

Harvey, mekânların toplumsal süreç içerisinde önemli bir unsur olduğunu ve toplum ve mekân arasındaki ilişkinin karmaşık bir süreçten meydana geldiğini belirtmiştir.

Roland Robertson ise küreselleşmeyle meydana gelen kültürel değişmeyi yerelleşme olarak tanımlamaktadır (Robertson, 2006). Yerelin değişimi ve bunun sonucunda meydana gelen yeni sürecin adına küreselleşme denmektedir. Yaşanılan değişimler mekânı yeniden kurgulamak yerine, mekân üzerinden iktidarların hegemonya kurmasına neden olmaktadır. Tüm bunların sonucunda küreselleşmeyi tektipleşme olarak tanımlayan Robertson, küreselleşme ve kültürün birbirinin kaçınılmaz bir parçası olduğunu dile getirmektedir (Robertson, 1999: 221-222). Robertson'a göre küresel kültür, mekânda meydana gelen değişimler sonucunda oluşmuş olan bir üründür (Robertson, 1999: 187). Örneğin, ABD'nin Irak'a müdahalesinin temel nedeni, Irak'm petrol rezervlerini kontrol etmek istemesidir (Nurladm,2015: 38). Bölgede yaşanılan süreç, ülkenin tarihine, kültürüne, ekolojik yapısına zarar vermektedir. Böylece mekân kavramı siyasi coğrafyanın ekonomik, sosyal kültürel alanlarda değişime uğramasına neden olmaktadır. Mekânın sınır ötesi önem kazanması, devletleri birbirine bağımlı hale getirirken aynı zamanda karmaşıklığı da beraberinde getirmektedir (Kaplan, 2000: 189). Arjun Appadurai küresel kültürü beş başlıkta sınıflandırmaktadır (Sanbay, 2004: 42-43):

1. Etno Mekân: Mekânda meydana gelen göç olayları etno mekânı oluşturmaktadır.
2. Tekno Mekân: Uydu alıcıları ve servisleri ile teknolojinin hız kazanmasıyla oluşan mekânlardır.
3. Finans Mekân: Kar odaklı oluşmuş olan mekânladır Uluslararası borsa ve spekülasyon işlemleri örnek verilebilir.
4. Medya Mekân: Ses kasetleri, gazete ve dergiler.
5. Fikri Mekân: İdeolojinin yayıldığı mekânlardır.

Buradan yola çıkarak küreselleşme sürecinin mekân üzerindeki karmaşıklığını ve kültürle olan ilişkisini iki farklı örnekle açıklayabiliriz:

Küreselleşmenin mekân üzerinde olumsuz etkisinden korunmak için yapılan eylemlerden biri, Carlo Petrini tarafından 1986 yılında Spagna'da açılan Mc Donalds restoranına karşı çıkarak oluşturan "Sakin Yemek" (Slow Food) Hareketi'dir. Bu hareket küreselleşmenin ortaya çıkardığı tek tip mekânlara karşı çıkılarak, yerel özelliklerin ortadan kaldırılmasını engellemek için Slow Food hareketiyle beraber ortaya çıkmıştır (Akpmar, 2017:15). Aynı zamanda günümüzde sıkça duyulan kardeş kentler (Öktem vd., 2016: 51) de küreselleşmenin mekân üzerinde olumlu özelliğini taşırken, iki kent ya da iki yerel yönetim arasında farklı ülkelerdeki kültürleri ve insanları bir araya getirmiştir. Eğitim, sağlık, spor ve tarihi değerleri ve kültürleri birleştiren ve bu unsurlar arasındaki etkileşim sonucu birbirleri arasında politika transferlerine dahi vesile olan yönetim ortaklıkları göze çarpmaktadır. Böylece küreselleşme süreciyle mekân kavramı yerele yakınlaşmakta, aynı zamanda da yerelin olumsuz özelliklerinden de kendini korumaya çalışmaktadır.

4. Mekânsal Yaklaşımlar

Mekân; insanlar tarafından keşif edildiğinde ve belli amaçlar doğrultusunda kullandığında bir potansiyele sahip olmaktadır (Lefebvre, 1997: 150). Mekân ve insan arasındaki ilişki; siyasal, psikolojik, ekonomik boyutlarını içine alan ve insanların yaşadıkları toplumun dokusunu keşfetmesini sağlayan bir ilişkidir.

Lefebvre, Mekânın Üretimi (Production of Space) isimli çalışmasıyla mekânı klasik tanımlamanın dışında toplumsal bir ürün olarak tanımlamaktadır. (Lefebvre,1998:150). Lefebvre'ye göre mekân toplum tarafından üretilirken, aynı zamanda toplumda meydana gelen değişim ve dönüşümler sonucunda yeniden şekillenmektedir (Lefebvre,2002:65). Yeniden şekillenen mekân kavramı toplumda mücadele alanını oluşturmakta ve yaşam deneyimimiz için önemli olmaktadır. Mekân temsilleri (representation of space), mekânsal, pratikler (spatial practices) ve temsili mekânlar (spaces of representations) olmak üzere üç durumda şekillenmektedir.

Tablo 2. Marksist Teorideki Üretim Tarzları ve Lefebvre'nin Mekân Dönemselleştirmesi

Üretim Tarzı	Mekân
İlk çağlarda doğanın kullanılması: kodlar, resimler, işaretler kökeni	
Tarıma geçiş	Mutlak mekân: mekânın bölünmesi
İlk şehir devletlerinin kurulması	Kutsal Mekân
Kutsal veya mutlak mekânın parçalanması	Tarihsel mekân
Polis veya oligarşi kölelik toplumu	Kutsal mekân
Devlet kavramın ortaya çıkışı kapitalizm kavram	Soyut mekân
Geç kapitalizm	Çelişkili mekân
Komünizm	Diferansiyel mekân

Kaynak: Boer, 2015: 123.

Harvey'e göre mekân (2003: 20) kendi başına bir anlam ifade etmemektir. Sermayenin kentsel mekânda yığılmaya başlamasıyla beraber, yaşadığımız mekân insanlar tarafından biçimlendirilmeye başlamıştır. Fakat yaşadığımız mekânda meydana gelen toplumsal değişimlerin farkına varmamaktayız. Örneğin; yaşadığımız mekânda işçiler daha çok maaşla ve daha iyi çalışma koşullarında çalışabilirler. Fakat işçiler bunun farkında olmamakta, daha yüksek ev kiraları ödemekte, kazandıkları maaşlarla daha fazla kredi kartı borcuna girmektedir. Aynı zamanda burjuvaziye geri ödemektedirler. Bu bağlamda Harvey mekânda meydana gelen sınıfsal mücadeleyi, gündelik yaşam üzerinde süren mücadele olarak değerlendirmektedir (Harvey, 2000: 45). Şöyle ki; yaşadığımız toplumda aslında farkında olmadan kendimize yeni hapis alanları oluşturmaktayız. Bu mekânlara adapte olmaktayız.

Üretim alanında insanlar tarafından biçimlenebilen mekânlar, yaşam alanımızda aniden yok olabilmektedir. Harvey bu durumun, kentsel mekân ve gündelik yaşam alanımızda meydana gelen bir mücadele olduğunu savunmaktadır. Bu yüzden mekân kavramını anlayabilmemiz için zaman kavramını anlamamız gerekmektedir. Harvey, mekân çalışmalarını postmodemite ile ilişkilendirmiştir. Toplumda meydana gelen değişimler, mekân ve zaman anlayışları ile ideolojik olarak şekillenmektedir (Harvey, 1999:164-174). Gerçekten de Zaman-Mekân Sıkışması, mekânın, zaman karşısındaki varlığının

bütün ağırlığıyla hissedilmesidir.

"Mekânsal biçimler, içinde toplumsal süreçlerin oluşturduğu cansız nesneler olarak değil, toplumsal süreçleri, bu süreçlerin mekânsal olmasıyla aynı tarzda içeren şeyler olarak görülmelidir" (Harvey, 1994: 250). Böylece içinde yaşadığımız toplumda meydana gelen olay bütünü aslında mekânı oluşturmakta ve şekillendirmektedir. Zaman ve mekân kavramları birbirini etkilemektedir. Harvey'in de bahsettiği gibi, ulaşım araçlarının hızla gelişmesi, teknolojik gelişmelerin toplumda yaygınlaşması, toplumda meydana gelen olayları yerel ölçekten çıkmasını sağlamıştır (Harvey, 1990: 250; Harvey, 2007: 25). Günümüzde iletişim teknolojisinin ivme kazanması, toplumlar arasındaki etkileşimin artmasına neden olmuştur. Çünkü mekân kavramı sadece bir arka plan değil aynı zamanda bireylerin davranışlarını, duygularını, durumlarını etkileyen ve toplumsal ilişkilerin şekillenmesine neden olan aktif bir yapıdır (Castells, 2008: 300). Zaman ve mekân, anlık zamana sıkışmayan, mekânsızlaşma içinde kaybolmayan bir süreçtir. Toplumsal değişmelere bağlı olarak yeniden şekillenerek "gerçek öznenin hakikatini" işaret eden aktifbir yapıdır.

Harvey (2013: 2000), mekânın aslında bireylerin kolektif deneyimleriyle ürettiği bir kavram olduğunu ve sermayenin mekân içinde sıkışıp kaldığını dile getirmektedir. Mekânlar, sosyal, ekonomik, kültürel dönüşümlerin yaşandığı, heterojen toplum yapısının karmaşıklığını içinde barındıran dinamik yapılardır (Lefebvre, 2007: 75). Böylece mekân kavramı kent içinde karşılıklı ve karmaşık döngüleri barındıran alanları oluşturmaktadır. Yaşadığımız mekânda kenti bireyler kolektif olarak üretirken, iktidarın ve devletin ekonomik, sosyo-kültürel ve ideolojik gücüyle şekillendiği döngünün tamamlayıcısında insan olanaklarına göre yeni mekânsal alanların oluştuğu söylenebilmektedir (Harvey, 1985: 55). Bu tanımlardan yola çıkarak aslında kent dediğimiz kavramın bugün küreselleşme sürecinde yeni bir mekân tasarımıyla ve insan olanaklarıyla şekillenen "yeni bir mekân sürecinin" bağlaç noktası olduğu görülmektedir. Mekân toplumsal eylem ve ilişkiler ağından oluşurken, toplumsal süreçteki değişim ve dönüşümler yeniden inşa edilmektedir.

Böylece mekân kavramı kenti oluşturma sürecinde, yerel, sosyal, siyasal ve kültürel etmenleri içinde barındırmaktadır. Mekân "mutlak, göreli ya da ilişkisel değil", ama duruma göre şekillenebilen ve zamana göre değişim gösteren insan ilişkilerinden oluşmaktadır (Lefebvre, 1997: 75). Bu bağlamda mekânı

anlamamız için nasıl doğduğunu, mekânın doğasını ve toplumsal süreç-mekânsal biçim konularını analiz etmemiz gerekmektedir.

Mekânı değerlendirdiğimizde iki farklı sonuç ortaya çıkmaktadır. Bu tanımlamaların birincisinde mekânın boş, homojen ve tamamen nötr olduğu, diğerinde diyalektik yöntemden yola çıkarak, mekânın sosyal olarak üretildiği kabul edilmektedir. Üretim alanında insanlar tarafından biçimlenebilen mekânlar, yaşam alanımızda aniden yok olabilmektedir. Harvey bu durumun, kentsel mekân ve gündelik yaşam alanımızda meydana gelen mücadele olduğunu iddia etmektedir. Sermaye üretim ve gerçekleştirme arasındaki çelişkiler, değer- artı değerin üretimi ve yeniden üretim arasında kurulan ilişkilerle mekânı şekillendirmektedir. Böylece küreselleşme süreciyle meydana gelen değişimler tek tip bir mekân, tek tip bir kent meydana getirmekte ve mekânın dokusu değişerek mekânsal organizasyonların yeniden yapılandığı hiyerarşik bir kategorileşmenin oluşmasına neden olmaktadır.

3. Mekânsal Üçleme

Lefebvre; mekânı dönemselleştirmektedir (Lefebvre, 1997: 75). Bunlar; "Mutlak mekân, kutsal mekân, tarihsel mekân, soyut mekân, çelişkili mekân ve diferansiyel mekândır" (Ghulyan, 2017: 2). Bu mekânların bir kodunun olduğunu ifade ederek, mekânın yerleşmesi, çöküşü ve parçalanması gibi özel durumları dönemlere ayırarak içinde anlatmaktadır.

Harvey mekânın (2003: 20) kendi başına bir anlam ifade etmediğini, insanlar tarafından şekillendiğini vurgulamaktadır. Harvey mekânların her zaman tehdit altında olacağını savunarak, sermaye ile emek arasındaki ilişkinin temelde iktidar ilişkisine dayandığını iddia etmektedir. İktidar ilişkisinin temelinde kapitalizmin karmaşık ilişkileri bulunmaktadır (Harvey, 2005: 50). Harvey, mekânsal farklılaşmanın nedenini iktidar ilişkisinde meydana gelen değişimlerle ilişkilendirmektedir (Harvey, 2002: 160-161). Toplumsal yaşamda bireyler nasıl örgütleneceğini düşünmeye başlayarak, mekânsal toplumsal hareketlerle iktidar ilişkilerine etki etmektedirler (Harvey, 2013:187). Yaşadığımız dünyada üst düzey yönetim, yönlendirme ve yönetim işlevleri, iktidarları sembolik olarak yansıtmaktadır (Bahçeci, 2013: 62). Bu bağlamda kapitalizmde mekân, üretim merkezi olmaktan çıkmaktadır (Bahçeci, 2013: 80). Harvey mekânsal bazı kategorilerin mekânın anlaşılmasına kattığı karmaşıklığı araştırmak için Lefebvre'in orijinal üçüne karşı aşağıdaki gibi bir matrisle açıklamaktadır:

Tablo 3. Anahtar Kelime Olarak Mekân

	Materyal Alan Deneyimlerimiz	Mekânın Temsili	Yaşam Alanımız
Mutlak Mekân	Duvarlar, kapılar, tavanlar, caddeler, kıtalar, bölgesel alanlar, fiziksel durumlar, caddeler, kolay yönetim ve kontroller	Ses dalgaları, Geometri, araziyi düzenlemek, kolay yönetim ve kontrol alanların oluşması	Kalbin etrafındaki rahatlama hisleri, güvenlik hissi, yaşadığımız alanda kutuda hapis olma hissi, zemin üzerinde baskı, yönetim hissi,
Nispi Mekân	Topolijik alanlar,	Termatik ve topolojik haritalar (örneğin, Londara'nm tüm sistemleri, çizimler, yerleşmiş bilgiler, yer değişimleri	Bilinmeyeni keşif etme hissi, ekolojik ve çevre sorunları ile baş etme hissi, hareket hızlığmm
İlişkisel Mekân	Elektirik manyatik, Sosyal ilişkiler, Ekonomik İlişkiler, kokular, duyular	Sürrealizm, varoluşçuluk, metorlann güçleri yansıması	İnançlar, arzular, rüyalar, klostrofobi

***Kaynak**: DavidHarvey, 2006- Mekânın Anlamı.*

Harvey mekânın politik bir düşünce ürünü olduğunu vurgulamaktadır (Harvey, 1985: 35). Harvey'e göre mekân ekonomi politik bir sürecin ürünüdür. Böylece tüm mekânların aynı anda aynı kategoriler sığamayacağım söyleyebiliriz. Kapitalizm mekânı değerlendirirken, emeği bir değer olarak ele almaktadır. Bunun sonucunda sosyal hiyerarşiler ortaya çıkarmaktadır. Böylece bireyler farkı mekânlarda aynı anda zihinsel olarak bulunabilmektedirler. Diğer yandan Harvey mekânı, ilişkisel olarak ele almaktadır. Mekân yaşadığımız zamanda diyalektik gerginliğe uyum sağlayabilmektedir. Bu durumun gerçekleşmesi mekânı, kapitalizmin dışında mutlak, göreceli ve ilişkisel düzeylerde keşfedilebilir kılabilmektedir (Harvey,2004:75-120).

Kapitalist üretim ilişkilerinin ortaya çıkardığı çelişkiler, değer- artı değerin üretimi ve yeniden üretim arasında kurulan ilişkilerle mekânı şekillendirmektedir (Harvey, 1994: 150). Toplumda meydana gelen değişimlerle, mekân ve zaman anlayışları ideolojik olarak oluşmaktadır (Bahçeci, 2013: 120). Zaman ve mekân kavramı arasındaki ilişki de yerel, sosyal, siyasal ve

kültürel ilişkilerin ve ekonomik devletlerin stratejilerini yeniden gözden geçirmelerine sebep olmuştur.

Castells mekân kavramını tanımlarken, kolektif tüketim ve onun çevresindeki toplumsal mücadeleler ile mekânı ilişkilendirmiştir (Castells, 1997: 375). Castells de Harvey ve Lefebvre gibi mekânın ideolojik bir kavram olduğunu ileri sürmektedir. Castells'e göre iktidarlar kendi idelojilerini mekâna yansıtmaktadırlar. Castells, mekânsal çelişkilerin oluşturduğu sınıf çatışmalarının mekânda kentsel hareketlerin oluşmasına elverişli bir ortamı olduğunu savunmaktadır. Bu bağlamda mekânların temelinde örgütlenme ve siyasallaşmanın olduğu söylenebilir (Keleş, 2004: 98). Castells'e göre hayatımızdaki temel ihtiyaçlarımızın dışında kalan faaliyet alanları (evler, okullar, parklar, caddeler) bireylerin kolektif tüketim alanlarını oluşturmaktadır (Castells, 2008: 55). İktidarlar da mekânda bu alanları planlayarak mekâna hâkim olmaktadırlar. Bu nedenle, mekânların fiziksel biçimi iktidarın gücü ile şekillenmektedir.

Ancak, mekânsal olarak yaratılmış alanlar sadece iktidarın etkileriyle şekillenmemektedir. Bu girişimlere direnen mekânsal grupların eylemleriyle de yeni yankı alanları oluşmaktadır. İktidarlar mekânı şekillendirerek hareketlerin oluşmasında stratejik rol oynamaktadır (Castells, 2008, 216). Böylece Castells, mekânda meydana gelen direnişin aslında bireylerin yaşam koşullarını değiştirmek için yaptıkları mücadele olduğunu vurgulamaktadır.

Tüm bunlardan yola çıkarak mekânın mutlak, sabit bir kavram olmadığını ifade etmek gerekir. Mekân kavramı diyalektik ilişkilerden yola çıkarak, sosyal olarak üretilen bir kavramdır. Mekân yaşadığımız topluma göre şekillenen, zamana direnç gösteren insan ilişkilerinden oluşmaktadır. Bu bağlamda egemen pratikler değişmedikçe mekân her zaman tehdit altında olacaktır. Mekân kavramı kentlerde iktidarın ideolojisiyle yeniden şekillenerek, yaşadığımız alanlarda zaman içinde tarihinden kopmaktadır. Yaşanılan hızlı dönüşümle beraber mekân iktidarların ideolojik tutumları ile şekillenmektedir.

Sonuç

Küreselleşme süreciyle yaşanılan ekonomik değişimler yerkürede coğrafi sınırların bir bütün olarak değerlendirilmesine ve mekânın yeninden şekillenmesine neden olmuştur. Yaşadığımız mekânlar küreselleşmenin etkisiyle ekonomi-politik olarak dönüşmektedir.

Küreselleşme süreciyle mekânlarda meydana gelen değişimler, nüfus artışı ve tüketim alışkanlıklarındaki değişim, mekânsal kimlik kavramını öne çıkarmıştır. İktidar ve yönetim alanında meydana gelen değişimler sonucunda görsel ve fiziksel olarak kent mekânları sorgulanmıştır. Küreselleşme süreciyle hızlı nüfus artışı mekânların daralmasına neden olmaktadır. İçinde bulunan süreç, dünyada her yeri görülebilir ve keşfedilebilir bir hale getirirken, içinde yaşadığımız mekânın da yeniden şekillenmesine, bazen de tarihinden kopuşuna ve mekânın ıssızlaşmasına neden olmuştur. Küreselleşme kentlerde gerçekleştirilmekte ve mekân üzerinde daha soyut bir boyut kazanmaktadır. Kentlerin kozmopolitleşmesiyle mekânlarda iktidar mücadeleleri yaşanmaktadır. Bu açıdan mekân kavramı aslında geçmişten günümüze iktidarların üzerinde egemenlik kurdukları, ideolojilerini yansıttıkları ve stratejiler geliştirdikleri nesnelerden biridir.

Sermayenin kentsel mekânda aşırı yoğunlaşmasıyla beraber mekânlarda özgünlük sorunu ortaya çıkmıştır. Bu kapsamda, sermaye, esnek üretim ve birikime bağlı olarak mekândan kopmaktadır. Küreselleşme süreciyle beraber kentlerin birbirleriyle yarış halinde olması mekân üzerinde benzeşmelere yol açarken kurucu aktörlerin politik mekânında da bir yarışa neden olmaktadır. Öyküsü anlatılmayan mekânlar aynı zamanda yıkılmaya maruz kalmaktadır.

David Harvey küreselleşmeyi kendi açısından; küresel kapitalizm bugünkü durumu olarak görmekte ve ekonomik, siyasi, askeri ideolojilere dayanan emperyalizmin mekân içerisinde siyasi, ekonomik ve kozmopolitik olarak yayılması olarak tanımlamaktadır. Harvey, sermayenin en iyi rekabet alanının mekânlar olduğunu savunmaktadır. Coğrafi alan ile sermaye ilişkisini oluşturan en temel yapı kentsel mekânlardır. David Harvey sermayenin yeniden üretilmesiyle beraber üretim ile sermaye arasındaki çelişkinin artarak teknolojik gelişmelerin hız kazandığını belirtmiştir. Ayrıca yaşadığımız mekânlar yeniden şekillenerek dünyada rekabetçi ekonomik politikaları doğurmaktadır. Bu anlamda, On Yedi Çelişki ve Kapitalizmin Sonu adlı kitabında David Harvey'in belirttiği gibi (Harvey, 1994: 463): "Modem kapitalizm, sürekli olarak yeni organizasyonel formlar, teknolojiler, yeni yaşam biçimleri, yeni üretim ve sömürü biçimleri ve böylece zamanın objektif toplumsal tanımlarını) arayan devrimci bir üretim tarzıdır. Zamanı ölçme ve parçalara ayırma öncelikle üretim ve artan bir biçimde tanımlanmış zaman aracılığıyla ve daha sonra üretimin hız ve koordinasyon mekanizmalarına (otomasyon, robotlaşma) daha yoğun dikkat ederek ve malların, insanların, enformasyonun, mesajlar ve benzerlerinin hızı

aracılığıyla kalıcı olarak dönüştürülmüştür". Bu bağlamda egemen pratikler değişmedikçe mekânlar her zaman tehdit altında olacaktır. Mekânların özgürleşebilmesi için mekânın üzerinde yaşayan insanların ihtiyaçlarının karşılanması gerekmektedir. Mekânın bize ne anlatmak istediğini anlamaya ve mekânın dilini çözümlemeye ihtiyaç vardır.

Kaynakça

Amin, A. (1997). Post-Fordism: Models, Fantasies, and Phantoms of Transition. A. Amin (Ed.) *Post Fordism A Reader.* Blackwell, Oxford UK.

Aydemir, C. ve Kaya, M. (2007). Küreselleşme Kavramı ve Ekonomik Yönü. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 6 (20), 260-282.

Bahçeci, H. I. (2013). *Marksizm'de Kent Sorunsalı: David Harvey ve Manuel Castells Örnekleri.* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. Ankara

Bayar, F. (2006). Küreselleşme Sürecinde Güvenlik Kavramı: Öneri ve Teklifler. *Stratejik Araştırmalar DergisifMo.* 8, 87-98.

Baysoy, E. (2016). Jeopolitik Kayma: Denge Kuşaklarından Geçit Bölgelerine, *Elektronik Siyaset Bilimi Araştırmaları Dergisi,* 7(13), 88-100.

Brzezinski, Z. (1997). *Büyük Satranç Tahtası.* İstanbul: İnkılap Kitabevi.

Bülbül, K. (2005). Türkiye Küreselleşme Literatürü Üzerine Analitik Bir İrdeleme: Büyük Anlatılardan Korkulara. *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 7(3), 105-124.

Castells, M. (1997). Citizen Movements, Information and Analysis: An Interview withManuel Castells. *City*, 7, 140-155.

Castells, M. (2008). *Enformasyon Çağı: Ekonomi, Toplum ve Kültür Ağ Toplumunun Yükselişi.* E. Kılıç (Çev.). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İkinci Baskı.

Cebeci, İ. (2011). Küreselleşme Yaklaşımları Kapsamında Küreselleşme Sürecinin Tarihsel Değerlendirmesi. *Sosyoloji Konferansları Dergisi,* (43), 359-385.

Friedman, J. (1999). *Cultural Identity and Global Process.* London: Sage Publications.

Georgantzas, N. C., Katsamakas, E., Solowiej, D., Ford, A., Ford, D. N., & Anderson, G. E. (2009). *Giddens' Globalization: Exploring Dynamic Implications.* Proceedings of the 27th System Dynamics Society International Conference; July 26-30; Albuquerque, New Mexico. USA.

Giddens, A. ve Pierson, C. (1998). Conversations with Anthony Giddens: Making Sense of Modemity. Stanford University Press.

Giddens, A. (2000). The Globalizing of Modemity. D. Held ve A. McGrew (Ed.). *The*

Global Transformations Reader. Polity Press, Malden.

Giddens, A. (2006). *Sosyoloji*. C. Güzel (Ed.). Ankara.

Giddens, A. (2010). *Siyaset, Sosyoloji, Toplumsal Teori*. İstanbul: MetisYaymları. Göka,

Ş. (2001). *İnsan ve Mekân.* İstanbul: Pınar Yayınları.

Harvey, D. (1985). *Consciousness and the Urban Experience.* Studies in the History and Theory of Capitalist Urbanization I, United Kingdom: Basil Blackwell.

Harvey, D. (1990). *The Condition of Postmodernity: An Enquiry into the Origins of Cultural Change.* Cambridge: MA: Blackwell, 201-308.

Harvey, D. (1994). The Invisible Political Economy of Architectural Production. O. Bouman ve R. van Toom (Ed.). *The Invisible in Architecture.* London: Academy Editions.

Harvey, D. (2000). *Spaces of Hope.* Scotland: Edinburg University Press.

Harvey, D. (2003). *The New Imperialism.* New York: Oxford University Press. Harvey,

D. (2006). *Space As A Keyword. DavidHarvey: A Critical Reader.* N. Castree ve D.

Gregory (Ed.). Wiley-Blackwell Publishers.

Harvey, D. (2007). *A Brief History of Neoliberalism.* New York: Oxford University Presss.

Keleş, R. (2004). *Kentleşme Politikası.* Ankara: İmge Kitabevi. 8. Baskı.

Keskinok, Ç. (2000). Mekâna Sermaye Mantıklı ve Teknolojik Belirlenimci Yaklaşımın Planlama Bakış Açımızda Yarattığı Yıkım. İ. Dinçer (Ed.). *3. Binyılda Şehirler: Küreselleşme, Mekân-Planlama.* Dünya Şehircilik Günü, 23. Kolokyumu, 8-10 Kasım 1999, YTÜ, İstanbul.

Kıvılcım, F. (2013). Küreselleşme Kavramı ve Küreselleşme Sürecinin Gelişmekte Olan Ülke Türkiye Açısından Değerlendirilmesi. *Sosyal ve Beşerî Bilimler Dergisi,* Sayı: 5, 219-229.

Lefebvre, H. (1979). Space: Social Product and Use Value. J. F. Grossman (Ed.) *Critical Sociology: European Perspective.* New York.

Lefebvre, H. (1998). *Modern Dünyada Gündelik Hayat.* İstanbul: Metis Yayınları.

Lefebvre, H. (2002). *Work andLeisure in Everyday Life. The Everyday Life Reader.*

New York: Routledge.

Lefebvre, Henri, (2007). The Production ofSpace, Blackwell, U.S.A.

Öktem, M. K., Göçoğlu, V. ve Tunç, Ş. (2016). Kardeş Şehir Uygulamalarının Yerel Politika Transferine Etkisi: Alanya-Gladbeck Araştırması. *TODAİE Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi,* 25(4), 49-86.

Öztürk, M. (2012). Kamusallık, Tüketim Kültürü ve AVM'ler. K. Alver (Ed.) *Kent Sosyolojisi,* s.615-633, Ankara: Hece Yayınları.

Scholte, J. A. (1997). The Globalization of the World Politics. J. Baylis and S. Smith (Ed.). *The Globalization of the World Politics: An Introduction to International Relations*, s. 325-347, New York: Oxford University Press.

Sert, E., Karpuz, H. ve Akgün, G. (2005). Küreselleşme Sürecinde Değişen Kent Kavramı: Mekân ve Politikleşme Üzerine Bir Okuma Çalışması. *Planlama Dergisi*, S.2, 101-111.

Şengül, T. (2001). SımfMücadelesi ve Kent Mekânı. *Praksis Dergisi.* S.2, 9-31.

Şengül, T. (2009). *Kentsel Çelişki ve Siyaset: Kapitalist Kentleşme Süreçlerinin Eleştirisi.* Ankara: Simge Kitabevi.

Waterfield, R. (2008). Platon, Timaeus, Timaeus and Critias. New York: Oxford University Press.